

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องศึกษาเปรียบเทียบนิทานพื้นบ้านชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขา
เผ่ามูเซอ จังหวัดตาก อาจสรุปผลการวิจัยได้ ๓ ตอน ดังต่อไปนี้

๑. สรุปผลการวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชาวไทยพื้นราบที่รวบรวมได้จำนวน ๔๔ เรื่อง
สามารถจำแนกประเภทตามรูปแบบ (form) ของนิทานได้ ๕ รูปแบบ ดังนี้คือ.-

๑.๑ นิทานคติ	๔	เรื่อง
๑.๒ นิทานทรงเครื่อง	๔	เรื่อง
๑.๓ นิยาย	๑๔	เรื่อง
๑.๔ มุขตลก	๖	เรื่อง
๑.๕ ประวัตินิทาน	๑๒	เรื่อง

๒. สรุปผลการวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอที่รวบรวมได้ จำนวน
๖๕ เรื่อง สามารถจำแนกประเภทตามรูปแบบ (form) ของนิทานได้ ๖ รูปแบบ ดังนี้คือ.-

๒.๑ นิทานคติ	๑	เรื่อง
๒.๒ นิทานชีวิต	๑	เรื่อง
๒.๓ นิยาย	๓๔	เรื่อง
๒.๔ มุขตลก	๑๐	เรื่อง
๒.๕ คำำนาน	๓	เรื่อง
๒.๖ ประวัตินิทาน	๑๖	เรื่อง

๓. จากการศึกษาเปรียบเทียบโลกทัศน์ชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ
จากนิทานพื้นบ้านนั้น ปรากฏว่าพบความคล้ายคลึงทั้งที่เป็นลักษณะร่วมของมนุษยชาติ และที่เป็น
การรับสืบทอดอิทธิพลความเชื่อต่าง ๆ หลายประการ อาจแยกกล่าวพอสังเขปได้ ดังนี้.-

๓.๑ เปรียบเทียบโลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อมนุษย์ (Man and Man)
สถานภาพของมนุษย์

ทั้งชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอต่างก็มีโลกทัศน์ต่อสถานภาพของมนุษย์คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มีทัศนะต่อธาตุแท้ของมนุษย์ว่าประกอบด้วยทวิภาค คือ กายซึ่งเป็นรูปหรือสสาร และจิตหรือวิญญาณหรือขวัญ ซึ่งเป็นส่วนที่เป็นออสสาร ไม่อาจสัมผัสได้โดยประสาทสัมผัสทั้ง ๕ เมื่อกายกับสัญจิตหรือวิญญาณอันเป็นส่วนประกอบด้วยอีกภาคหนึ่งนั้นก็จะออกจากร่างไปจุติ โดยอาจจะไปจุติเป็นสัตว์ ต้นไม้ มนุษย์หรือแม้แต่ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ก็ได้

สำหรับความเชื่อเรื่องกำเนิดแห่งมนุษย์ของชาวมูเซอนั้นอาจแยกกล่าวได้ ๒ ประการ คือ ความเชื่อแบบวิญญาณนิยม (Animism) และความเชื่อในกรรมลิขิต ชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอมีความเชื่อตามแบบลัทธิวิญญาณนิยม ของคนที่ถือกันมา เป็นปรัมปราประเพณีว่า โลกเป็นผล พระเจ้าเป็นเหตุ มนุษย์ถือกำเนิดขึ้นมาจากเทวลิขิต แต่ขณะเดียวกันชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอก็มีทัศนะต่อกำเนิดของมนุษย์คล้ายคลึงกับชาวพื้นราบอีกประการหนึ่งคือ เชื่อว่ามนุษย์ถือกำเนิดจากกรรมลิขิต แนวคิดที่ว่ามนุษย์คือผลของกรรมโดยมนุษย์เองนี้ จัดว่าเป็นโลกทัศน์ที่ตรงกันข้ามกับแนวคิดเรื่องเทวลิขิต ซึ่งเป็นความเชื่อพื้นฐานดั้งเดิมของชาวมูเซอเป็นอย่างมาก จึงน่าจะกล่าวได้ว่า ชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอได้รับอิทธิพลทางความคิดนี้มาจากชาวพื้นราบ

ส่วนแนวคิดเรื่องโลกเคลื่อนไหวไปอย่างไรนั้นพบว่า ทั้งชาวพื้นราบและชาวไทยภูเขาต่างก็มีโลกทัศน์ที่คล้ายคลึงกัน คือ เชื่อว่าโลกเคลื่อนไหวไปอย่างมีจุดหมายปลายทาง (อันตินิม) ซึ่งจุดหมายในที่นี้ก็คือความสุขในชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรมนั่นเอง ความสุขในชีวิตทางโลกที่ประชาคมทั้ง ๒ กลุ่มต่างมีความมุ่งหวัง เช่นเดียวกันนั้นได้แก่ ความสุขในภพชาตินี้ ซึ่งอาจแยกกล่าวได้ ๓ ประเด็น คือ ประเด็นแรกวันเป็นลัทธิความเชื่อของชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ โดยเฉพาะคือ เชื่อว่าเทวะจะเป็นผู้บันดาลความสุขให้มนุษย์ ถ้ามนุษย์กระทำในสิ่งที่พระองค์พึงพอใจ ประเด็นที่สอง คือ แนวคิดที่ว่าภูตผีสามารถบันดาลความสุขหรือให้ทุกข์ให้ร้ายแก่มนุษย์ได้ อันเป็นแนวคิดสากลที่พบได้ทั้งในชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอและชาวไทยพื้นราบ ซึ่งแม้จะเป็นความเชื่อที่ไม่เห็นยวแน่นลึกซึ้งเท่าเทียมกับชาวมูเซอ แต่ก็ยังคงมีอยู่ทั่วไป เนื่องจากเป็นความเชื่อของมวลมนุษย์แต่ครั้งบรรพกาล

ประเด็นที่สาม ทั้งชาวมูเซอและชาวพื้นราบต่างก็มีความเชื่อคล้ายคลึงกันว่า ความสุขของมนุษย์นั้นเป็นวิบากของกรรม ซึ่งมนุษย์เป็นผู้กระทำเองโดยพลังอิสระ แต่ความเชื่อเรื่องวิบากกรรมนี้ เป็นเรื่องที่ขัดแย้งกับแนวคิดเรื่องเทวลิขิต ดังนั้นแนวคิดเรื่องจุดหมายในการประกอบ

กรรมดีของมนุษย์ คือ ความสุขในชาตินี้ของชาวมุเซอ จึงน่าจะเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากชาวพื้นราบที่ตนคบค้าสมาคมด้วย

ความสุขที่มุ่งหวังในชีวิตทางโลกอีกประการหนึ่งได้แก่ ความสุขในภพชาติหน้า หรือการได้เกิดใหม่ในภพภูมิที่ดี อันเป็นโลกทัศน์อีกประการหนึ่งที่ชาวมุเซอมีร่วมกับชาวพื้นราบ ส่วนการมุ่งหวังความสุขในชีวิตทางธรรมหรือการนิพพานนั้น พบว่า มีปรากฏเฉพาะในนิทานชาวพื้นราบเพียง ๑ เรื่องเท่านั้น

สำหรับแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายคือ แนวทาง คือ

ก. ปฏิบัติตามคำสอนของพระเจ้า แนวคิดนี้พบเฉพาะในชาวมุเซอเท่านั้น ซึ่งแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายคือความสุขเหล่านั้นได้แก่ การทำตามเทวบัญชา ใฝ่ใจทำบุญ ไม่ค้ำสุรา และไม่ประพฤติตนล่วงประเวณี เป็นต้น

ข. การทำบุญเช่นไหว้ภูตผี ปรากฏว่าชาวไทยพื้นราบมีคติเรื่องการบูชาผีส้าง คล้ายคลึงกับคติของชาวมุเซอ ทั้งนี้จะมีสาเหตุมาจากคติเรื่องการบูชาผีส้างเทวคาเป็นศาสนาดั้งเดิมของชาวไทยพื้นราบก่อนรับนับถือพุทธศาสนา ดังนั้นคติที่คล้ายคลึงกันนี้จึงมีลักษณะ เป็นคติร่วมสากลของมนุษยชาติ

ค. การปฏิบัติตามหลักธรรมต่าง ๆ เช่น ทำดีได้ชั่วชั่วได้ชั่ว และการสละกิเลสอันได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ชาวมุเซอได้รับอิทธิพลทางความเชื่อมาจากชาวพื้นราบ

ในส่วนของทัศนะต่อการดำเนินวิถีชีวิตของมนุษย์นั้น ปรากฏว่าทั้งชาวมุเซอและชาวพื้นราบมีโลกทัศน์ที่คล้ายคลึงกัน ๒ ประการคือ มนุษย์มีเจตจำนงเสรี และพลังริเริ่มสร้างสรรค์ ในการเลือกประกอบกรรมใดอย่างมีความรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น และมนุษย์ไร้อิสระภาพ พฤติกรรมของมนุษย์กำหนดโดยเทพเจ้าและภูตผี

อย่างไรก็ตาม แม้ชาวมุเซอจะยอมรับทัศนะต่อการดำเนินวิถีชีวิตว่ามนุษย์มีเสรีภาพที่จะกระทำตามเจตจำนงแห่งตนได้อย่างมีความรับผิดชอบ เช่นชาวพื้นราบ แต่ทัศนะดั้งเดิมที่เชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำหนดโดยเทพเจ้าและภูตผีนั้น เห็นยวแน่นอนลึกซึ้งยิ่งกว่า ต่างจากชาวพื้นราบที่ความเชื่อในอำนาจภูตผีซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมนั้น ได้เสื่อมถอยลดน้อยลงไปเป็นอย่างมาก ส่วนอุดมคติของชีวิตนั้น พบว่าชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขาเผ่ามุเซอต่างก็มีทัศนะที่คล้ายคลึงกัน

คือ เป็นพวกแสวงหาความสงบที่เน้นเรื่องการดับความต้องการ และเอาขณะตนเองเป็นสำคัญ (วิมุตินิยม)

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

หลักแห่งความประพาศของชาวมูเซอ นั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับหลักการของชาวพื้นราบ อย่างยิ่งคือถือว่า คุณค่าทางศีลธรรมนั้นเป็นเรื่องแน่นอนตายตัว ปราศจากข้อแม้ และมีค่าในตัว ของมันเอง (ค่านท์) นอกจากนี้ศีลธรรมยังเป็นสิ่งที่ช่วยยกระดับให้มนุษย์มีสถานภาพสูงกว่าสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ รวมทั้งมนุษย์ด้วยกันเอง และโดยนัยตรงกันข้ามคุณค่าความเป็นมนุษย์ย่อมลดลงตามขีด การประกอบกรรมชั่ว อย่างไรก็ตามแม้ชาวมูเซอจะมีกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม "ล้อมกรอบ" อยู่ใน บางกรณีหลักแห่งความประพาศของชาวมูเซอ ก็สามารถยืดหยุ่นและอ้อมอ้อมระหว่างประโยชน์ นิยมคือความสุขที่จะได้รับกับศักดิ์ศรีของมนุษย์ได้ ในขณะที่หลักแห่งความประพาศของชาวพื้นราบ นั้นมีลักษณะตายตัว เข้มงวด อุดมคติทางศีลธรรมที่สะท้อนให้เห็นอย่างคล้ายคลึงกันของชาวบ้าน ๒ กลุ่มนี้ ได้แก่ การยกย่องผู้ที่มีความซื่อสัตย์ การยกย่องผู้มีใจกรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ก ใน การชำระกรรม การยึดมั่นในสามัคคีธรรม การยึดมั่นในกตัญญูกตเวทิตาธรรมและการยึดมั่นใน ปัญญาธรรม เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และโลก

โลกทัศน์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และโลกของประชาคม ๒ กลุ่มนี้มีลักษณะ คล้ายคลึงกัน คือเป็นแบบเหตุผลนิยม (Rationalism)

๓.๒ เปรียบเทียบโลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติ (Man and Nature)

กำเนิดของจักรวาลและธรรมชาติเป็นเช่นไร

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์นิทานชาวยุโรปพื้นราบและชาวยุโรปภูเขาเผ่ามูเซอ ปรากฏว่าฉายให้เห็นโลกทัศน์เกี่ยวกับกำเนิดของจักรวาลและธรรมชาติ ๓ ลักษณะด้วยกัน คือ

- ก. พระเจ้าทรงเนรมิตจักรวาลและธรรมชาติขึ้นอย่างฉับพลัน ความเชื่อนี้ พบเฉพาะในนิทานชาวมูเซอเท่านั้น
- ข. ธรรมชาติเกิดจากอำนาจภูตผีและคุณไสย พบในนิทานพื้นบ้านของ ประชาคมทั้งสองกลุ่ม

ค. ธรรมชาติถือกำเนิดจากกรรมวิบาก พบในประชาคมทั้งสองกลุ่มเช่นกัน
ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ

ทั้งชาวมุซุและชาวพื้นราบต่างก็มีโลกทัศน์ที่ตรงกันต่อปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ กล่าวคือ มนุษย์เป็นฝ่ายที่ได้รับทั้งประโยชน์และโทษจากธรรมชาติรอบ ๆ คน ประโยชน์ที่มนุษย์ได้รับจากธรรมชาติได้แก่ ประโยชน์คือการดำรงชีวิตเป็นยารักษาโรคและเป็นเครื่องบันเทิงอารมณ์ ส่วนโทษที่มนุษย์ได้รับจากธรรมชาตินั้นได้แก่อันตรายจากความดุร้ายของสัตว์ สัตว์บางชนิดลื้อกลางร้ายและพืชบางชนิดเป็นโทษ นอกจากนี้ประชาคมทั้ง ๒ กลุ่ม ยังมีทัศนะต่อธรรมชาติว่า เป็นสิ่งที่มีชีวิตจิตใจ และมีความรู้สึกแฉงเร้นอยู่เสมอเหมือนมนุษย์เช่นกัน (วิญญาณนิยม) ดังนั้น ในการกระทำบางอย่างธรรมชาติอาจให้คุณได้รวมทั้งเชื่อว่า สัตว์ในจินตนาการเช่นกินรี เงือก ยักษ์ เป็นสิ่งที่มีจริงอีกด้วย

สถานภาพของมนุษย์และธรรมชาติเป็นเช่นไร

จากการศึกษานิทานพื้นบ้านของประชาคม ๒ กลุ่ม ปรากฏว่านายให้เห็นโลกทัศน์เรื่องสถานภาพของมนุษย์และธรรมชาติที่คล้ายคลึงกัน ๒ ประการ คือ

- ก. มนุษย์มีสถานภาพสูงกว่าธรรมชาติ ทั้งนี้ควมมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีสติปัญญาสูงส่งกว่าสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ และยิ่งกว่านั้นมนุษย์ยังมีศีลธรรมเป็นเครื่องช่วยยกระดับความนึกคิดหรือฐานะของมนุษย์ให้สูงขึ้นจนสัตว์หรือธรรมชาติมีอาจเทียบทัน
- ข. ธรรมชาติเป็นเพื่อนมนุษย์มีชีวิตจิตใจเสมือนมนุษย์

๓.๓ เปรียบเทียบโลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ (Man and the Supernatural)

คติเกี่ยวกับเรื่องคุณไสย

คติเรื่องคุณไสยที่สะท้อนให้เห็นอย่างคล้ายคลึงกันในนิทานพื้นบ้านชาวมุซุและชาวพื้นราบได้แก่ ความเชื่อเรื่องโชคกลาง ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ และความเชื่อเรื่องตาดอาคมซึ่งเคยฝึกหัดจากชาวพื้นราบที่ได้ปะทะสังสรรค์กัน

คติต่อดวงวิญญาณและภูตผีปีศาจ

ประชาคมทั้งสองกลุ่มต่างก็มีคติที่คล้ายคลึงกันต่อดวงวิญญาณ และภูตผีปีศาจ กล่าวคือ

ก. เชื่อว่าภูตผีและวิญญาณเป็นสิ่งมีจริง
 ข. เชื่อว่าเทวะมีอำนาจเหนือมนุษย์ สามารถบันดาลความเป็นไปต่าง ๆ ได้ แต่บทบาทของพระเจ้าในนิทานชาดกพื้นราบผู้มีฐานะเป็นเพียงเพื่อนหรือผู้ช่วยพระเอกเท่านั้น ในขณะที่พระเจ้าในนิทานชาดกมุขเรอ ภูมิสถานะสูงส่งยิ่ง โดยมีบทบาทในการบงการและควบคุมวิถีชีวิตชาดกมุขเรอ ตั้งแต่เกิดจนตายเลยทีเดียว

ค. เชื่อว่ามีเจ้าที่เจ้าป่ามีอำนาจเหนือมนุษย์
 ง. เชื่อว่ามีสิ่งประจําอยู่ที่ใดที่หนึ่งมีอำนาจเหนือมนุษย์
 จ. เชื่อว่ามีบรรพบุรุษมีอำนาจเหนือมนุษย์
 ฉ. เชื่อว่าเทวะและภูตผีเป็นผู้ตัดสินพฤติกรรมของมนุษย์ สำหรับคติเรื่องนี้ โดยที่ชาวพื้นราบได้รับอิทธิพลของพุทธประเพณีมานาน ความเชื่อเรื่องกรรมลิขิตจึงฝังจิตฝังใจมากกว่าความเชื่อเรื่องเทวลีขิต ซึ่งเป็นความเชื่อในลักษณะพื้น ๆ เบา ๆ ต่างจากคติของชาดกมุขเรอที่เชื่อมั่นในอำนาจแห่งเทวะอย่างลึกซึ้ง เห็นยวแน่นอน

ความเชื่อเรื่องขวัญ

ทั้งชาวพื้นราบและชาดกมุขเรอต่างก็มีความเชื่อที่ตรงกันว่า คนสัตว์ พืช ย่อมมี "ขวัญ" คอยเฝ้ารักษาอยู่ตลอดเวลา เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยหรือเกิดเหตุร้ายแรงมากกระทบกระทั่งจนจิตใจก็อาจทำให้เกิด "เสียขวัญ" หรือ "ขวัญหาย" ได้ จำเป็นต้องทำพิธี "เรียกขวัญ" ให้กลับคืนมา นอกจากนี้ยังเชื่อว่าของทุกอย่างมีเจ้าของหรือผู้พิทักษ์รักษาอยู่ไม่ว่าจะเป็นถ้ำ ต้นไทร ต้นไม้ใหญ่ หรือสระน้ำ

คติที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา

คติที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่ปรากฏให้เห็นอย่างคล้ายคลึงกันในนิทานพื้นบ้านของชาวไทยพื้นราบและชาดกมุขเรอได้แก่ คติที่เชื่อว่ายังมีภพชาติอื่นนอกเหนือไปจากที่เราสัมผัส และความเชื่อในอำนาจของแรงอธิษฐานว่าเป็นจริงได้ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

๑. การศึกษาและรวบรวมสิ่งที่บ่งบอกวัฒนธรรมพื้นบ้านของชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวไทยภูเขา ควรได้รับความสนใจและศึกษาอย่างจริงจังจากผู้ที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น ก่อนที่วัฒนธรรมพื้นบ้านเหล่านั้นจะเลือนลหายไป

๒. วิทยานิพนธ์เรื่องที่ว่าด้วยการศึกษาเปรียบเทียบเรื่องของมนุษย์ และสังคม ในแง่ชีวิตความเป็นอยู่ คตินิยม และวัฒนธรรม จึงเป็นงานวิจัยที่มีประโยชน์โดยตรงต่อผู้สนใจศึกษามนุษย์และต่อข้าราชการซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับประชาคมเหล่านี้

๓. ควรมีการนำเอานิทานพื้นบ้านของชาวไทยภูเขา และชาวไทยพื้นราบออกพิมพ์เผยแพร่เป็นหนังสือส่งเสริมการอ่านของนักเรียนชาวไทยภูเขาและชาวไทยพื้นราบในระดับต่าง ๆ อาจโดยการนำนิทานไปเรียนเรื่องใหม่เป็นร้อยแก้ว หรือร้อยกรองพร้อมทั้งสร้างภาพประกอบ

๔. ควรมีการศึกษารวบรวมข้อมูลทางคติชนวิทยาแขนงอื่น ๆ ของชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอและชาวไทยพื้นราบในท้องถิ่นเหล่านี้ เช่น เพลงพื้นบ้าน ภาษิต การละเล่น ไว้มวย เพื่อให้ได้เรื่องราวทางคติชนวิทยาของประชาคมทั้งสองกลุ่มที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และผู้ที่สนใจสามารถไปใช้ข้อมูลในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ประกอบการศึกษาหรือเป็นแนวเปรียบเทียบได้

๕. การวิจัยที่ตองเกี่ยวข้องกับชาวไทยภูเขา มีอุปสรรคในเรื่องภาษาเป็นอย่างมาก ดังนั้น การวิจัยจะได้ผลดี ผู้วิจัยควรมีความรู้เรื่องภาษาของชนกลุ่มน้อยนั้น ๆ เป็นอย่างดี.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย